

MADANIYATLARARO INTEGRATSIYA: TAJRIBA VA MUAMMO

(olmon va o'zbek siyosatshunos olimlari nazdida)

*Mahmudov Alisher Yuldoshevich,
dotsent, PhD (Qarshi DU)*

*Xomidova Nafisa Ramazonovna
magistrant (Qarshi DU)*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada madaniyatlararo integratsiya ma'naviy-axloqiy va ma'rifiy mezonlardan biri hisoblanib, umuminsoniy qadriyatlar o'lchov va meyorlariga tayanishi yoritilgan. Xalqlar ruhiyatida milliy xudbinlik, milliy kalondimog'lik, milliy manmanlik kabi xislatlar dunyo madaniyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi e'tirof etilgan.

Kalit so'zlar: integratsiya, mezon, o'lchov, meyor, manfaat, migrant, indentifikatsiya, assimilyatsiya, migrant, segmentatsiya, marginalizatsiya

АННОТАЦИЯ

В данной статье межкультурная интеграция рассматривается как один из духовно-этических и образовательных критериев и поясняется, что она опирается на общечеловеческие ценности и стандарты. Признано, что национальный эгоизм, национальное высокомерие и национальное высокомерие могут оказать негативное влияние на мировую культуру.

Ключевые слова: интеграция, критерий, мера, норма, интерес, migrant, идентификация, ассимиляция, migrant, сегментация, маргинализация.

ANNOTATION

This article examines intercultural integration as one of the spiritual, ethical and educational criteria and explains that it is based on universal human values and standards. It is recognized that national egoism, national arrogance and national arrogance can have a negative impact on world culture.

Key words: integration, criterion, measure, norm, interest, migrant, identification, assimilation, migrant, segmentation, marginalization.

Butun jahon ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar jarayoni va inson dunyoqarashi o'sib kelayotgan bir davrda har bir xalq o'z hududida yashabgina qolmay, umummadaniy manfaatlar yo'lida hamkorlikni yo'lga qo'ygan. Bugungi kunda madaniyatlararo integratsiya zarurati sifatida mamlakatlardagi migrantlar to'g'risida ko'pgina ijtimoiy va siyosiy munozaralar olib borilmoqda.

Hozirgi dunyo millatlar va xalqlarning Yer sharining qaysi hududida yashayotganidan qat'i nazar bir-biridan qochib emas, bir-biriga intilib yashashini taqozo etmoqda. Biroq, ana shu o'zaro bir-biriga yaqinlashish eng avvalo bir-birini

tushunishdan, bir-birini qadrlashdan, umumdunyoviy manfaatlar atrofida birlashishdan va eng muhimi, inson bebaho qadriyat ekanligini tushunish, tan olish va uni asrash uchun javobgar ekanligini his qilishdan iboratdir [1:442].

Bunda madaniyatlararo integratsiya haqidagi g'oyalar juda farq qiladi. Hatto ilmiy kontekstda ham integratsiyaning yagona ta'rifi mavjud emas. Balki uning o'rniga assimilyatsiya, akkulturatsiya yoki inklyuziya kabi turli xil atamalar mavjud bo'lib, ularning ma'nosi ilmiy yo'nalishga qarab o'zgaradi va bir-biridan tubdan farq qiladi [2:25]. Shunga qaramay, keyingi yillarda, ayniqsa, ijtimoiy fanlar bo'yicha tadqiqotlarda integratsiya mavzusiga oid ta'riflar, yondashuvlar va nazariyalar paydo bo'la boshladi [3:14].

Olmon siyosatshunos olimi Hartmut Esser integratsiyani umumiy tizimli yaxlitlikdagi alohida xususiyatlarning birlashishi deb ta'riflaydi [3:15].

Xususan, u ijtimoiy integratsiyani "jamiyatdagi ishtirokchilarning ijtimoiy inklyuziyasi [...]" deb tushunadi va bu orqali u to'rt xil mezonga ajratadi: joylashib olish, madaniyat, o'zaro ta'sirlar va identifikatsiya. Buning uchun joylashib olish yoki tarkibiy integratsiya ijtimoiy muhitga moslashishdir. Masalan, mehnat bozorida, u ijtimoiy inklyuziyaning eng muhim shakli hisoblanadi. Madaniyat deganda u o'ziga xos jihatlar ya'ni o'zaro munosabatda bo'lish uchun avvalo bilim, ko'nikma va malaka talab qilishini anglatadi. Masalan, inson muayyan vaziyatlarda o'zini qanday tutish kerakligi, qanday meyorlarga rioya qilinishi va jamiyatda sodir bo'ladigan har qanday ijtimoiy munosabatlarga o'zaro ta'sir bo'lishi kerak. U, eng avvalo, tilni egallashni asosiy madaniy jarayonning asosi deb bilishi kerak. [3:15-18].

Olmon siyosatshunos olimi Esser hissiy munosabatlar va jamiyatga bo'lgan sadoqatni identifikatsiyalash, qadriyatlar integratsiyasining uchta shakli, fuqarolik va qabul qilish o'rtasidagi farqni ta'riflaydi. Qiymat integratsiyasi - bu "butun jamiyat tizimi" ning ma'lum bir hissiy majburiyati va qo'llab-quvvatlashdir [4:8-13].

Fuqarolik jamiyatidagi demokratiya va so'z erkinligi tartib-qoidalarini birmuncha empatik, ammo oqilona qo'llab-quvvatlash sifatida qabul qiladi. Qabul

qilish deganda u ijtimoiy tartibni o'z manfaatlariga xizmat qilishi yoki uni o'zgartirish imkoniyati yo'q degan tushunchani nazarda tutadi. Esser identifikatsiya qilishning eng muhim sharti sifatida yashab turgan hudud doirasiga moslashish kabi o'zaro munosabatni ko'radi [4:12-14]. Bu esa o'z navbatida madaniyatlararo integratsiya bilan bog'liq. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, integratsiya birinchi navbatda kirib kelgan mamlakatga, ikkinchidan, qabul qiluvchi jamiyatga va uchinchidan, qabul qiluvchi mamlakatdagi etnik jamoaga tegishli bo'lishi mumkin.

Siyosatshunos olim N.Jo'rayevning fikricha, madaniyatlararo integratsiya eng avvalo ma'naviy-axloqiy va ma'rifiy mezonlar, umuminsoniy qadriyatlar o'lchovlari va tan olingan meyorlar asosida ko'rilmog'i lozim. Aks holda katta xalklar ruhiyatida milliy xudbinlik, milliy kalondimog'lik, milliy manmanlik va asta-sekinlik bilan dunyo madaniyatiga egalik illatlari xuruj qilishi mumkin. Bu ayni paytda o'zining ayrim salbiy jihatlarini namoyon etmoqda. [1:441].

Shuning uchun Esser ushbu integratsiya mezonlariga mos tizimli modelni qo'shadi. Bunda u kelib yashay boshlagan mamlakatga integratsiyani etnik yoki diniy hamjamiyatga birlashtirishi zarur.

Ushbu tizimli modelga ko'ra, to'rtta mumkin bo'lgan yulduz turkumlari paydo bo'ladi: ikkala hudud tizimi integratsiyalashganda ko'p integratsiya, mezbon jamiyat integratsiyalashganda assimilyatsiya, migrant sifatida integratsiyalashganda segmentatsiya va ikkitadan biriga ham integratsiya bo'lmaganda marginalizatsiya tizimlari paydo bo'ladi. Integratsiyaning tizimli modeliga mos to'rtta yulduz turkumi paydo bo'ladi. Elvert buni misol bilan ko'rsatadi: Inson "ko'p madaniyatli hissiy jihatdan assimilyatsiya qilingan, ijtimoiy jihatdan segmentlangan, o'z kelib chiqishidan qat'iy nazar ishsizlik tufayli marginallashtirilgan" tabaqaga ajratilishi mumkin.

Hozirgi zamon talablari nuqtai nazaridan har qanday milliy madaniyat turli xalqlar madaniyati bilan muloqot qilishga qodir bo'lmog'i lozim. Ana shu muloqot jarayonida bir madaniyat ikkinchi bir madaniyatga ham o'z ta'sirini o'tkazadi, ham

o'zi boyiydi. Boshqacha qilib aytganda, o'z madaniy qobig'idan chiqmaslik, har qanday madaniyatga qarshi turish ojizlik va notavonlikdir, bugungi sivilizatsiya yutuqlaridan orqada qolish kabi qoloqlikdir. Boshqa bir madaniyatga qo'shilib ketish esa milliy tanazzuldan boshqa narsa emas. Bu millatning inqirozi bilan teng bo'lgan fojia. Ana shunday murakkab, ziddiyatli bir sharoitda o'zaro ta'sir va ergashish tuyg'usi meyor doirasida bo'lmog'i lozim [1:437].

Esserning mazkur ko'p o'lchovli integratsiya yondashuvi turli xil tizimlar bilan birgalikda integratsiya jarayonlarini qaysi daraja va qaysi o'lchovda sodir bo'lishini ko'rish mumkin. Esserning ko'p o'lchovli integratsiya konsepsiyasi, ayniqsa migrantlar bo'yicha Federal idora yoki Federal Ichki ishlar vazirligi kabi davlat idoralari mavjud. Bu tashkilotlarning standart modellari Germaniya migratsiya va integratsiya tadqiqotlarining asosini tashkil qiladi [5:39]. (2011).

Biroq, Federal Ichki ishlar vazirligi o'z hisobotlarida migrantlar madaniyatiga ko'proq e'tibor berishardi. Shuning uchun integratsiyani "an'anaviy kelib chiqish madaniyatini saqlab qolish va ayni paytda yangi ommaviy madaniyatini qabul qilish" deb ta'riflaganlar [2:27]. Esser modeliga Burhis va boshqalar (1997) tomonidan ishlab chiqilgan modelni qo'shadilar.

Ushbu model shuningdek, to'rtta imkoniyatni keltirib chiqaradi: 1. madaniy an'analarni saqlab qolishda integratsiya; 2. bir vaqtning o'zida ommaviy madaniyatini qabul qilishda integratsiya; 3. ommaviy madaniyatni qabul qilish va madaniy an'analarni rad etishda assimilyatsiya; 4. ommaviy madaniyatni qabul qilmasdan madaniy an'analarni saqlab qolishda marginallanish. Biroq, Burhis va boshqalarning modeli o'zga madaniyatlarga nisbatan mos kelmasligi mumkin. Raqslar, bayramlar, kiyim-kechak yoki hatto marosimlar kabi madaniy urf-odatlarini o'stirishda ikki xil madaniyatni e'tiborga olish zarur.

O'zbek siyosatshunos olimi Narzulla Jo'rayev madaniyatlararo integratsiya xususida quyidagi fikrni bildiradi: "Turli madaniyatlar, urf-odatlar, xususan, kiyinish, o'zaro muomala madaniyati, va ayniqsa, qo'shiqchilik san'atining odamlar hissiyotiga

tez ta'sir o'tkazish imkoniyatlarini jiddiy nazarda tutish va nazorat qilish lozim" [1:443].

Mazkur ikkala model ham liberal demokratik jamiyat uchun umuman mos kelmasdi. Madaniyatning bir qismi bo'lgan ma'lum qadriyatlar yoki meyorlar, masalan, ayollarga munosabat, dindorlik kabi muvaffaqiyatli integratsiyalashuv jarayonida madaniy an'analar ko'zga tashlanmasligi mumkin. Madaniyatlararo integratsiya mushtarakligini asoslovchi tajribalar dunyoni anglashga, insoniyat dunyoqarashini o'stirishga, madaniy saviyasini o'stirishga xizmat qiladigan ijtimoiy hodisadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jo'rayev N. Tarix falsafasining nazariy asoslari. T., "Ma'naviyat", 2008.
2. Frindte W. u.a. / Bundesministerium des Innern (Hrsg.): Lebenswelten junger Muslime in Deutschland, Ein sozial- und medienwissenschaftliches System zur Analyse, Bewertung und Prävention islamistischer Radikalisierungsprozesse junger Menschen in Deutschland, Abschlussbericht, 2011.
3. Esser H. Inklusion, Integration und ethnische Schichtung, in: Journal für Konflikt- und Gewaltforschung, 1999.
<http://www.unibielefeld.de/ikg/jkg/1-1999/esser.pdf> [12.08.2016]
4. Esser N. / Bundesministerium des Inneren (Hrsg.): Integration und ethnische Schichtung, ohne Datum;
5. Elwert F. Religion als Ressource und Restriktion im, 2015.